

Lars Erik Larsson:

Sörmländska spelmän

En bok som aldrig blev tryckt.

Successivt utökad och illustrerad.

[Läs efterskriften!](#)

Klicka på namn i listan så kommer du till resp. person:

Vi välkomnar ändringar, tillägg och foton!

ISAKSSON HEDVIG ERIKA se ERIKSSON HEDVIG ERIKA	3
ISAKSSON CARL ANTON EVERT fiol	3
ISAKSSON CLAS ULRIK fiol	4
ISAKSSON ISAK MAGNUS AUGUST orgel	4
JAKOBSBERGEN se KARLSSON KARL OSKAR	4
JAKOBSSON KARL AUGUST, sång	4
JANNE I SKOGSTORP se PERSSON JOHAN PETTER	4
JANSDOTTER MARGARETA (GRETA) sång	4
JANSDOTTER MARIA CHRISTINA sång	5
JANSSON (JOHANSSON) ADOLF FREDRIK fiol	5
JANSSON ANDERS AUGUST fiol	5
JANSSON ANDERS GUSTAF fiol	6
JANSSON ERIK fiol	6
JANSSON JAN ERIK, "BJÖRNMYRGUBBEN" fiol	6
JANSSON JOHAN/JAN PETTER, "TJÄDERGUBBEN" fiol	6
JANSSON JOHANNA CHARLOTTE se SUNDQVIST JOHANNA CHARLOTTA	7
JANSSON JOHANNES fiol	7
JANSSON CARL ANDERS fiol	7
JANSSON KARL FREDRIK, "KOLAR-KALLE" fiol	7
JANSSON LARS HENRIK fiol	7
JANSSON LARS PETTER, "LARS I SKOGALID" fiol	8
JEWERT AXEL fiol	8
JEWERT CARL FREDRIK fiol	8
JOHAN I DAVIDSTORP se ERSSON JOHAN ALBERT	8
JOHAN I ÖSTORP fiol	8

JOHANNA I VÄLA se LARSDOTTER JOHANNA	9
JOHANSSON ADOLF FREDRIK se JANSSON ADOLF FREDRIK	9
JOHANSSON ADOLF FREDRIK fiol	9
JOHANSSON – STOLT AXEL VIKTOR fiol.....	9
JOHANSSON ERIK ARVID, ”ARVID I HJULESTA” fiol.....	9
JOHANSSON ERIK HENNING fiol	10
JOHANSSON FRANS JOHAN fiol.....	11
JOHANSSON FREDRIK fiol.....	11
JOHANSSON GUSTAF fiol	11
JOHANSSON IDA MATHILDA se QVICK IDA MATHILDA	11
JOHANSSON JOHN (JOHAN) fiol.....	11
JOHANSSON JOHAN AUGUST, ”SOLHYDDEGUBBEN” fiol	12
JOHANSSON JOHAN GOTTFRID fiol.....	12
JOHANSSON JOHAN IVAR fiol.....	13
JOHANSSON KARL fiol.....	13
JOHANSSON CARL AUGUST fiol.....	13
JOHANSSON CARL AXEL ”SMENS-AXEL” fiol.....	13
JOHANSSON KARL AXEL fiol	19
JOHANSSON KNUT GUSTAF ROBERT fiol	20
JOHANSSON OSKAR EDVIN fiol.....	20
JOHANSSON SAMUEL BERNHARD fiol	20
JONSSON ANDERS, ”KORNBON” fiol	21
JONSSON ERIK fiol	21
JONSSON FREDRIK ”GLABOLN DEN YNGRE” fiol	21
JONSSON GABRIEL, ”ÅBROSTUGEN” fiol	21
JONSSON GUSTAF ROBERT fiol	23
JONSSON JOHAN ALFRED fiol.....	23
JONSSON JOHAN ERIK fiol	24
JONSSON JONAS fiol.....	24
JONSSON JONAS, ”SPEL-JON” eller ”LÅT-JON” fiol.....	24
JONSSON KARL GUSTAF fiol	24
JONSSON LARS fiol	25
JONSSON OLOF fiol.....	25
JÖLSTÖRPARN se ERIKSSON JOHAN ALFRED.....	25
JÖNSSON JONAS, ”RAMSBERGEN” fiol	25
JÖNSSON KARL fiol	25
EFTERSKRIFT	27

ISAKSSON HEDVIG ERIKA se ERIKSSON HEDVIG ERIKA

ISAKSSON CARL ANTON EVERT fiol

Fiskare från Sand, Sjösa, Svärta s:n.

Född 18/10 1905 i Lillstugan, Horn, Svärta s:n.

Son till spelmannen och hemmansägaren Carl Ulrik Isaksson och Clara Matilda Nilsson.

Gift med Alice Isaksson.

Gösta Pettersson låter i en uppsats en timid men mycket omtyckt spelman träda fram under rubriken. ”Evert Isaksson – En fiskare och spelman.” Uppsatsen ingår i SSF:s samlingar i GW-stugan, i Malmköping.

”Solen glittrar i Stadsfjärdens vatten den underbara novemberdag, då jag besöker fiskaren Evert Isaksson i hans bostad. Här njuter hans maka Alice och han själv av den vackra naturen med endast ett stenkast från stranden med brygga och båtar. En idealisk plats för en fiskare att bo på, och att det dessutom är fädernegårdens mark han trampar, ger naturligtvis boendet en extra charm.

I så gott som hela sitt verksamma liv har Evert sysslat med fiske, först vid Östtorp, sedan vid fiskarstället Sand under Sjösa. Fisket kombinerades med lantbruket då stället var cirka åtta tunnland, och därtill kom hagmark, med strandängar, så att några kor och en häst kunde hållas, och allt detta måste ju skötas jämsides med fisket. Men Evert och hans goda hustru, som varit till god hjälp, har klarat av allt på bästa sätt och med alltid lika gott humör.

Evert gick i Ånga skola där man gick varannan dag, och Evert erinrar sig, hur roligt man hade både på rasterna och på hemvägen. Och man får väl förmoda, att själva skolarbetet var lika roligt. Lekar, som man utförde var dels ’Dunk’, dels ’Kus’ och så spelades med en fällkniv, och de utfällda bladens ställningar visade vilka ’poäng’ man kunde få, om kniven kom rätt mot marken.

Vid sidan om fisket och det vardagliga arbetet, har Evert också varit bygdespelman, men dock en smula i skymundan då han inte precis basunerat ut sitt musikkunnande – Evert blev eftersökt ändå. Det blev logdanser, lysningar, bröllop och kalas m. m. och instrumentet för Everts del fiol. Han spelade ofta tillsammans med någon som trakterade dragspel, men en gång blev dragspelaren en smula överförfriskad och ramlade ner i det s k loggolvet, varför Evert fick spela ensam. Ja, sådant hände, men Evert minns med vemod dessa logdanser med sin speciella atmosfär, då ersättningen per kväll kunde bli en tia, allt beroende på hur mycket spelpengar man fick ihop. Som mest betalade pojkarna 50 öre per man – flickorna behövde aldrig betala något – och så blev det förstås gratiskaffe när det förekom på någon dans eller på ett kalas. När spelpengar togs upp var det alltid några pojkar, som ombesörjde insamlandet, och märkligt nog, smet sällan någon ifrån den utgiften, utan alla betalade villigt, och en mössa eller en hatt fick tjänstgöra som håv.

Tillströmningen var god till dessa danser, och pojkarna var uppsträckta med Vegamössor käckt på svaj, och flickorna i nystrukna bomullsklänningar. Att bjuda upp någon fordrade inga märkvärdiga ceremonier – bara en liten nick – och vederbörande flicka visste vad nickens betydde.

De danser som mest var omtyckta och dansades var vals, hambo, schottis, polska och polkett. Märkligt sägs det vara, att inte modernare tongångar kom in i bilden när det gällde vad som spelades, men på en gammal loge passar en gammal låt bäst. Sommarnatt, doften av hö, en koskällas pinglande i hagen och musiken från dragspel och fiol fullständigar bilden av något svenskt.

Evert spelar alltid efter gehör, och från gamla spelmän har han många låtar, det kan vara Kölshalsens vals, eller någon polska av Israelsbergen, d.v.s. Karl Holmgren i Israelsberg, eller skräddar Sandbergs polska – skräddar Sandberg bodde på Skansen. Renmors spinnvals lärde sig Evert av sin far, som för övrigt lärde honom spela fiol, så spelglädjen ligger så att säga i blodet hos Evert.

Han har också lätt för att berätta från gamla tider, och när samtalet glider in på hur det var på danserna, erinrar sig Evert, att en bra spelpartner var Harry Zetterberg från Skansen. Han var ofta med, och vid Övergården och Västergården i Horn, vid Brandbol, Högekärr, Limmersvik och Stäk m. fl. ställen, trakterade Harry dragspelet, och Evert erinrade sig med vilken kläm det blev när han stämde in med sin fiol.

Några långa pauser blev det inte utan alla ville bara dansa.

Vid de förstnämnda gårdarna dansades mest på logarna, men också s.k. stugdanser förekom – man dansade alltså inne i bondstugan eller i någon annan lämplig lokal.

Ungdomen var förhållandevis nykter, men en och annan styrketår rann väl ner, och ville de törstande ha en enklare dryck, stod en hink vatten utanför logdörren till reds. I hinken hängde en skopa så det var bara att förse sig. Det var tider det!

På trettioalet kom Brandbols dansbana att ta över en hel del av dessa nöjen, och log- och stugdanserna upphörde så småningom. En ny tid bröt in med allt vad det innebar, men landsbygden förlorade något av den charm logdanserna stod för.”

ISAKSSON CLAS ULRIK fiol

Hemmansägare från Horns Lillstuga, Svärta s:n.

Född 19/11 1870 i Horns Lillstuga., Svärta s:n.

Son till hemmansägaren Isaac Henning Andersson och Hedvig Sofia Andersdotter.

Gift med Clara Matilda Nilsson.

Även sonen Carl Anton Evert Isaksson var en omtyckt spelman, och det var Ulrik som lärde sonen spela fiol, och denne har sedan spelat faderns låtar för senare tiders dansande unga och gamla i Svärtatrakten. (Pettersson Gösta, Evert Isaksson, – En fiskare och spelman. Uppsats ingående i SSF:s samlingar i GW-stugan, Malmköping)

ISAKSSON ISAK MAGNUS AUGUST orgel

Organisten och skolläraren Isak Magnus August Isaksson, född 29/11 1839 i Flisby, död 13/3 1901 i Stockholm.

Spelmannen Anders Gustaf Andersson gick hos Isaksson för att lära sig noter. Sannolikt fick även den blivande skolläraren och organisten Johan August Andersson (Tok-Andersson) sin första utbildning hos Isaksson.

JAKOBSBERGEN se KARLSSON KARL OSKAR

JAKOBSSON KARL AUGUST, sång

Statare från Harstorp, Stora Malms s:n.

Född 21/3 1864 i Åkerö, Bettna s:n.

Son till drängen Johan Jacobsson och Eva Lotta Carlsdotter.

Gift med Karolina Vilhelmina Larsson.

Han bodde tidigare vid gården Lugnet, men efter 1938 i Harstorp.

Känd inte bara för sin arbetsamhet utan även för sin goda sångröst och sina många visor. Rakryggad och med ett oförbränneligt humör vandrade han sin väg genom livet. (Katrinelholms-Kuriren den 14/5 1949)

JANNE I SKOGSTORP se PERSSON JOHAN PETTER

JANSDOTTER MARGARETA (GRETA) sång

Blind piga från Fattighuset, Lunda s:n.

Född 20/6 1785 i Väsby Mellangård, Halla s:n.

Dotter till bonden Johan Johansson och Ingrid Pehrsdotter.

Död 4/4 1857.

I Halla församlings födelsebok står vid Gretas födelsenotis: ”Döptes i ganska svagt tillstånd och ännu ej fullgånget samma dag hon föddes.”

Skolläraren Carl Johan Emil Öberg tecknade upp visor efter den blinda gumman på Lunda s:ns fattighus, och dessa uppteckningar förvaras i Musik. Akademiens bibliotek och kopior ingår i SSF:s samlingar i GW-stugan, Malmköping.

JANSDOTTER MARIA CHRISTINA sång

Bondehustru från Hvalsta, Sköldinge s:n.

Född 9/11 1826 i Grytsta, Sköldinge s:n.

Dotter till bondemågen Jan Jansson och Cajsa Ersdotter.

Gift med hemmansägaren Anders Larsson.

Hennes dotterdotter Edit Ringmar gift Söderberg, som också var en framstående sångerska av gamla visor, berättar om sin mormor:

”Min mormor Maria Christina Jansdotter, ’barnfödder den nine november artonhundra sex å tjuge,’ som hon svarade, då hon tillspordes, var från Westra Grytsta i den del av Sköldinge, som kallas Norroten. Det är än i dag socknens ’finaste del’, ty där finns åtminstone något bevarat från gångna tider, och viljan och hågen att bevara det gamla finns ock.

Mormor Maj-Stina kunde sjunga. Hon hade en hög, klar och ljus sångröst. Hon sjöng som en fågel, som satt fången i ’en bur av guld’ och en visa om Jesu barndom, där en vers löd så:

Och Maria hon gångar sig den gatan rätt fram.

Där möter hon Josef, sin trolovade man.

Hon talar till honom: Har du sett kär’ son vår?

– Ja, han sitter i templet bland de lärande där.”

(Wetter Gustaf, Sörmländska låtar)

JANSSON (JOHANSSON) ADOLF FREDRIK fiol

Smed från Östtorp, Husby Oppunda s:n.

Född 31/5 1833 i Kärrtorp, Stora Malms s:n.

Son till hemmansbrukaren Jan Andersson och Anna Stina Jonsdotter.

Gift med Eva Lotta Jonsdotter.

Sedan han kom till Husby Oppunda bodde han på flera ställen i socknen, innan han blev torpare i Herrgölet och senare smed boende i Östtorp.

En vals, Karl XII:s vals, spelades av Jansson, trallades senare av sångaren Axel Axelsson i Östtorp och upptecknades av G. Wetter och som nr 235 ingår i dennes stora samling Sörmländska låtar.

JANSSON ANDERS AUGUST fiol

Lantbrukare, kyrkvård från Valla, Ytterselö s:n.

Född 24/9 1849 i Tuna Nedergård, Ytterselö s:n.

Son till skattebonden Jan Andersson och Anna Sofia Andersdotter.

Gift med Lovisa Albertina Karlsson.

Han lärde sig spela fiol av Karl Olsson från Tuna, Ytterselö. Senare blev han själv Karl Gustaf Anderssons i Husby lärare.

Några av hans melodier har upptecknats av K.P. Leffler år 1898 och publicerats i Folkmusik från norra Södermanland. En av låtarna kallades Kavelbrolåten. En spelman skulle till dans för att spela. På vägen blev han upphunnen av en skjuts och bjöds att åka.

Till tack gjorde han en polska, som han spelade upp. Då han höll på med andra repriserna passerade man en bro. Kärrans skakningar markeras i melodin.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

JANSSON ANDERS GUSTAF fiol

Bonde i Lännåker, Österhaninge s:n.

Född 8/1 1837 i Lännåker, Österhaninge s:n.

Son till bonden Jan Olsson och Ingrid Stina Olsdotter.

Död 1920.

Gift med Kristina Lovisa Dahlström.

Svärsonen Karl Fredrik Eriksson var också en framstående fiolspelman. Jansson var en mycket skicklig och ofta anlita fiolspelman och flera låtar efter honom ingår i SvL Söd. Han synes under en lång följd av år ha haft ett dominerande inflytande på det rika spelmansliv, som florerade i Österhaninge under senare hälften av 1800-talet.

JANSSON ERIK fiol

Bonde och nämndeman från Valsta, Österhaninge s:n.

Född 11/2 1832 i Valsta, Österhaninge s:n.

Son till bonden Jan Erik Ersson och Anna Greta Nilsson.

Död 1894.

Gift med Brita Katarina Larsdotter.

Sönerna Lars Erik och Fredrik Eriksson var framstående spelmän, och fick sin undervisning av fadern.

JANSSON JAN ERIK, "BJÖRNMYRGUBBEN" fiol

Lantbrukare från Björnmyra, Sköldinge s:n.

Född 18/3 1829 i V. Grytsta, Sköldinge s:n.

Son till bondemågen Jan Jansson och Cajsa Ersdotter.

Gift med Anna Greta Pehrsson.

Han var troligen elev till Sjuttitåtan, som han ofta talade om. Jansson spelade bl. a. Tyska klockorna och flera andra låtar för förstämmd fiol.
(ULMA acc. nr. 27996:1)

JANSSON JOHAN/JAN PETTER, "TJÄDERGUBBEN" fiol

Arbetskarl från Sandholmen, Mörkö s:n.

Född 24/12 1824 i Löfhagen, Mörkö s:n.

Son till torparen Jan Andersson, född 21/10 1798 på Mörkö och Anna Stina Nilsson, född 15/9 1799 i Mörkö.

Gift med Ulrica Gustava Ersdotter, född i Västerlång 7/6 1827.

Jansson hade lärt sig spela av organisten Nils Andersson och han lärde, i sin tur, Gustaf Andersson, Mörkö att spela (se dessa).

I husförhörslängden 1851-55 sid 184 står familjen (Johan, hustru och son Anders) bland *Försvärlösa inom Socknen*.

Död i vattusot 13/9 1883 i Fagersvik, Mörkö.

(Kompletterande data införda av Arne Blomberg 2018)

JANSSON JOHANNA CHARLOTTE se SUNDQVIST JOHANNA CHARLOTTA

JANSSON JOHANNES fiol

Dräng och arbetskarl från Björkviks s:n.

Född 11/7 1810 i Bokulla, Björkviks s:n.

Son till bonden Jan Jonsson och Cajsa Stina Jansdotter.

Gift med Greta Jonsdotter.

Han var under några år bonde i Skarendal, Björkvik. Sedan var han med sin familj bosatt ett eller ett par år åt gången på olika gårdar i Björkvik.

Sonen Carl Ander Jansson var också fiolspelman.

JANSSON CARL ANDERS fiol

Smed från Hagbyberga, Björkviks s:n.

Född 15/8 1844 i Skarendal, Björkviks s:n.

Son till spelmannen och hemmansägaren Johannes Jansson och Greta Jansdotter.

Lärde sig spela av Johan August Brandt.

Låtar efter honom upptecknades av N. Dencker.
(ULMA acc. nr. 22290:4)

JANSSON KARL FREDRIK, "KOLAR-KALLE" fiol

Arrendator från Kolartorp, Gillberga s:n.

Född 14/12 1898 i Kolartorp, Gillberga s:n.

Son till torparen Otto Fredrik Jansson och Klara Fredrika Lundvall.

Död 1973.

Han brukade sin fädernegård så länge krafterna räckte. Främst var han dock vida känd som en framstående bygdespelman, och han ägde därtill en humor, som parad med slagfärdighet muntrade upp mången. Med sin violin har han underhållit vid många festligheter, då han med sin musikaliska läggning framförde såväl allmogemusik som dansmusik.

Han har även komponerat en del låtar, bl. a. en polska.

Kolar-Kalle har även gjort skäl för namnet och så sent som 1941 var han med om att riva sista kolmilan.
(Strengnäs Tidning den 14/1 1973)

JANSSON LARS HENRIK fiol

Torpare och fjärdingsman från Kälarnekrogen, Länna s:n.

Född 2/5 1826 i Krogen, Länna s:n.

Son till torparen Jan Larsson och Brita Persdotter.

Gift med Lovisa Helsberg.

Han lärde Arvid Karlsson spela fiol.
(ULMA acc. nr. 9047)

Han hette inte Henriksson, som sagesmannen uppgav utan Lars Henrik Jansson enligt Länna församlings husförhörlängd för år 1870 förvarad i ULA.

Han finns även angiven i Olof Anderssons Sörmländska låtar.

JANSSON LARS PETTER, "LARS I SKOGALID" fiol

Skomakare från Skogalid, Sorunda s:n.

Född 21/9 1843 i Pipartorps båtsmanstorp, Sorunda s:n.

Son till båtsmannen Johan Petter Ekerman och pigan Hedda Hörberg från Grödinge s:n.

Död 25/5 1922.

Gift med Johanna Jansson.

Han finns upptagen i en förteckning över spelmän i Sorunda förvarad i SSF:s arkiv i GW-stugan i Malmköping.

JEWERT AXEL fiol

Mästersven från Forssjö bruk, Stora Malms s:n.

Född 14/4 1838 i Forssjö bruk, Stora Malms s:n.

Son till mästersven Anders Fredrik Jäfvvert och Anna Stina Hurtig.

Gift med Oscara Carolina Wahlqvist.

Även brodern Carl Fredrik var fiolspelman.
(ULMA acc. nr. 10922).

JEWERT CARL FREDRIK fiol

Gjutare från Forssjö bruk, Stora Malms s:n.

Född 18/9 1835 i Forssjö bruk, Stora Malms s:n.

Son till mästersven Anders Fredrik Jefvert och Anna Stina Hurtig.

Gift med Anna Sofia Carlsdotter.

Även brodern Axel var en duktig fiolspelman.
(ULMA acc. nr. 10922).

JOHAN I DAVIDSTORP se ERSSON JOHAN ALBERT

JOHAN I ÖSTORP fiol

Oidentifierad spelman från Östorp, Blacksta s:n.

Han spelade ofta tillsammans med Axel Björkman.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

JOHANNA I VÅLA se LARSDOTTER JOHANNA

JOHANSSON ADOLF FREDRIK se JANSSON ADOLF FREDRIK

JOHANSSON ADOLF FREDRIK fiol

Lantbrukare från Kølsta, Sköldinge s:n.

Född 15/7 1862 i Stafstugan, Årdala s:n.

Son till torparen Johan Erik Andersson och Johanna Sofia Persdotter.

Gift med Anna Lotta Ros.

Han var ej notkunnig. Han lärde sig själv spela fiol. Av en bror fick han först ett klavér, som han snart bytte mot fiolen.

– Va ovelt ja feck uttå farsan, när ja börja spela. Gå ut å sätt dej å spela på backen, sa han, så ja slipper höra ditt gnäll.

Både fadern och modern sjöngo, och han spelade låtar och visor efter dem, som sedan upptecknades av N. Dencker.

(ULMA acc. nr. 7922:5).

Flera låtar hade han även efter drängen Gustaf Holm i Västerberga, Runtuna s:n och även de ha upptecknats av N. Dencker.

(ULMA acc. nr. 22290:4).

JOHANSSON – STOLT AXEL VIKTOR fiol

Arrendator från Lappetorp, Svärta s:n.

Född 1/12 1864 i Ingmunstatorp, Lästringe s:n.

Son till båtsmannen Johan Erik Stolt och Carolina Sofia Andersdotter.

Gift med Augusta Charlotta Carlsson.

I yngre dagar var Johansson en ganska betydande spelman, men åldern tog ut sin rätt och en tidvis återkommande ohälsa hindrade honom att i samma utsträckning som i ungdomen ägna sig åt fiolspelandet.

Hans läromästare hette Klas – efternamnet kunde han inte erinra sig – och han var bosatt i Tystberga.

– Han spelade lätt och medryckande sina dansmelodier och trots att han endast hade ett öra hade han ett gott gehör, berättade Johansson om sin lärare. Denne Klas hade i sin tur lärt sig spela av Albert Ceder från Sättersta, och han lär ha slutat sina dagar på samma sätt som Ceder – kärleken till flaskan och glaset blev deras bane.

Johansson började spela fiol i tioårsåldern. På bröllop och danser spelade han mest ensam. Hans repertoar, och då särskilt hans polskor, visade tydligt att han haft beröring med spelmän av den gamla stammen.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

JOHANSSON ERIK ARVID, "ARVID I HJULESTA" fiol

Lantbrukare från Hjulesta, Floda s:n.

Född 17/9 1882 i Hjulesta, Floda s:n.

Son till spelmannen, bonden och kyrkvärden Johan Fredriksson och Anna Lovisa Ersdotter.

Gift med Mathilda Charlotta Gustafsson.

Han började spela fiol vid femton års ålder och hans läromästare var den skicklige Anders Petter Andersson från Himlinge, Floda. Johansson spelade senare ofta tillsammans med Amandus Sjöberg från Floda s:n. Han komponerade även själv låtar. (Andersson Olof, Sörmländska låtar)

Vid Johanssons bortgång år 1975 skrev G. Wetter ett in memoriam över den gamla spelmannen, ur vilket jag citerar:

”Han var med midsommardagen 1925 i Malmköping och bildade SSF. Han var således veteran, en av de sista.

Arvid Johansson var en längre tid medlem i förbundets styrelse och var även hedersledamot och i den egenskapen bar han förbundets guldmärke. Detta med all rätt, ty han var en nitisk och intresserad medlem, som man alltid kunde vända sig till, när det gällde något uppdrag av praktisk art: sälja eller ta emot inträdesbiljetter, sätta upp eller riva ner stängsel och sköta om allt annat tänkbart arbete före och efter de stora spelmansstämmorna, som i förbundets barndom alltid gick av stapeln i egen regi. Arvid och hans söner ställde alltid upp, givetvis gratis. Det är tack vare medlemmar av hans hjälpsamma typ, som en ideell förening – till att börja med utan några som helst anslag från det allmänna – kan äga bestånd och t o m expandera.

I yngre dagar var Arvid i Hjulesta en omtyckt poet och rimsmidare, som glädde många av sina vänner, som passade på att fylla jämna år, med trivsamma hyllningsdikter. På Spelmansförbundets årsmöten föredrog han alltid ett 20-tal s k ’Väderleksrapporter’, kvickt formulerade versifierade årsberättelser över vad som hänt (och eventuellt icke hänt) under senaste verksamhetsåret.

Från sekelskiftet och två decennier framåt var Arvid i Hjulesta den mest anlitade brölloppspelmannen i Västra Sörmland. Långt i förväg måste värdfolket för ett storbröllop höra efter, om han och Amandus Sjöberg var disponibla och kunde komma åkande i sin bröllopskärra och med brudgums-Brunte mellan skaklarna. Den hästen hade gått i arv till Arvid efter hans farfar, kyrkvärden i Hjulesta. Sedan blev det musik i dagarna tre: bröllopsmarscher, skänklåtar, steklåtar och annan ceremoniell bröllopsmusik men framför allt dansmusik. Och spela till dans kunde Arvid.

Han har också haft talets gåva, och för tre år sedan har han för förbundsarkivets räkning talat in på band minnen från sitt långa liv och sina många spelmansexperiences. Det är värdefulla och färgstarka skildringar, och förbundet står i stor tacksamhetsskuld till vår vördade hedersledamot som traditionsbärare även på detta område.

Nu har hans stämma och fiol tystnat, men Södermanlands spelmän kommer alltid att bevara honom i ljus minne. Vila i frid. Vänner Gustaf Wetter. (Sörmlandslåten nr 1 1975)

JOHANSSON ERIK HENNING fiol

Lantbrukare från Vallby, Husby Oppunda s:n.

Född 5/5 1866 i Nyköping.

Son till spelmannen och arrendatorn Johan Erik Andersson och Maria Sofia Andersdotter.

Gift med Ida Charlotta Andersson.

Under större delen av sitt liv levde han i Husby Oppunda s:n. Johansson är gehörspelar och fiolen lärde han sig traktera av fadern. Denne hade av en kringvandrande dalkarl köpt honom en fiol för 25 kr.

”Mycke pengar på den tiden.”

De danser som i hans barndom förekom i Husby Oppunda var polska, vals, hamburgska, polkett och galopp-polska. Björndansen hade han sett utföras av några som var från Norrköpingstrakten, bl. a. några torpare från Forss. Som barn såg han sjuskävelappen dansas av en tjänsteflicka hos föräldrarna. Hon sjöng då:

Ska vi dansa engelska minuetten?

Sjuskäveloppa, sjuskäveloppa, sjuskäveloppadansen.

Hon böjde och upplyfte vänstra benet vid orden sjuskäveloppa etc. och hoppade då runt i cirkel.

Johansson hade i sin ägo ett bockhorn med två hål på mitten. Detta var ett arv efter hans far.

– På våra, första sommardan, 14 april, då skulle en blåsa.

Johansson har själv blåst i det. Det blev bara några toner och lät ej vackert.

Uppteckningar av låtar efter honom gjordes 1934 av N. Dencker och ingår i ULMA:s samlingar acc. nr. 7922:1.

JOHANSSON FRANS JOHAN fiol

Arrendator från Mellösabacken, Fogdö s:n.

Född 8/6 1874 i Bärby soldattorp, Fogdö s:n.

Son till spelmannen och soldaten Johan Magnus Dahl och Johann Erika Dahl.

Gift med Hulda. Kristina Dahl.

Han började spela fiol redan som barn och sina flesta låtar hade han efter sin fader och sin morfader Erik Christoffer Thunholm, samt en gammal spelman från Granlund i Helgarö s:n som hette Per Eriksson men vanligen kallades Granlunds-Pelle.

Johansson hade gott musikaliskt påbrå både från fädernet och mödernet. Modern var även musikalisk och sjöng många gamla melodier, som hon i sin tur lärt sig av en faster.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

JOHANSSON FREDRIK fiol

Bonde från Axvik, Mörkö s:n.

Född 22/5 1846 i Ekslöt, Hölö s:n.

Son till statdrängen Johan Gustaf Andersson och Ulrika Jansdotter.

Gift med Carolina Charlotta Andersdotter.

I sin ungdom spelade han ofta tillsammans med Anders Gustaf Andersson från Nora, Mörkö.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

JOHANSSON GUSTAF fiol

Brädgårdsarbetare från Katrineholm.

Född 31/1 1862 i Olstorp, Floda s:n.

Son till torparen Johan Persson och Catharina Jonsdotter.

Gift med Elin Sofia Persson.

Han lärde sig tillsammans med brodern Karl Johansson på egen hand att spela fiol. Spelade senare ofta tillsammans med målaren August Gunberg, Johan Andersson i Rankhyttan, Floda och Karl Ersson i Hellvik, Floda. Ofta anlätades de att spela på bröllop och andra danstillställningar.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

JOHANSSON IDA MATHILDA se QVICK IDA MATHILDA

JOHANSSON JOHN (JOHAN) fiol

Möbelhandlare från Katrineholm.

Född 26/2 1870 i Ede, Västra Vingåkers s:n.

Son till bondemågen Lars Johan Larsson och Anna Olsdotter.

Död 15/2 1953.

Gift med Anna Johansson.

Gustaf Wetter skrev en artikel om Johansson då denne fyllde 75 år, och den publicerades i Katrineholms-Kuriren den 24/2 1945:

”Johansson lärde i sin ungdom snickaryrket av sin morfar, som var en i forna tider mycket anlitad tröskverksbyggare. Som snickare var Johansson en tid anställd vid Statens Järnvägar. Sedan han genomgått Åsa folkhögskola och innehaft en bokhållarbefattning på ett par större gårdar i Halland, flyttade han år 1903 till sin födelsesocken, där han i Vingåkers samhälle under 25 år var innehavare av platsens enda möbelaffär. År 1928 flyttade han till Katrineholm.

Johansson har alltid intresserat sig för det som är gammalt och fornt. Under sin Vingåkerstid var han i hembygdssföreningen därstädes den drivande kraften. Mycket tack vare honom blev det gamla sockenmagasinet inrett till hembygdsmuseum, och många timmar offrade han på att samla in de många föremål, som nu finns att beskåda i det nämnda f d sockenmagasinet och i Viala hembygdsgård. Hans intresse för dylika ting har sannerligen inte slappnat av under årens lopp. För hembygdssföreningen i Katrineholm har han varit till god hjälp och gott stöd genom sin härdighet och kunnighet. Han var med som sakkunnig och flyttade den gamla Sandbäcksstugan från Kullbergsska sjukhusets tomt till den undanskymda plats, den nu har i backen norr om gamla stallet vid Djulö.

När han sysslar med något, som har med hembygdsvård att göra, kommer man att tänka på en snäll gammal tomte, som vill värda och bevara allt det gamla och vackra från svunnen tid. Lite smått arkeolog intresserar, han sig också för boplatser och gravfält från stenåldern och för fornynd överhuvudtaget. Han är också litterärt intresserad och kan citera långa stycken ur Tegnér's Frithiofs saga och Snorre Sturlassons Edda, de diktverk han tycker bäst om.

Vad som emellertid alltid legat 75-åringen närmast om hjärtat är folkmusiken och dess utövare. I yngre dagar var han en mycket anlitad brölloppsspelman. Får han tag i en gammal notbok och får penetrera den, myser han av belåtenhet. Skrock, skrömt och spelmanssägner om Widmark, Lindblom, Åbrostugen, Vas-Lasse, Svinstuge-Fredrik och vad de nu hette, de gamla spelmännen i Östra och Västra Vingåker i slutet av 1800-talet, har Johansson på sina fem fingrar.

Han besitter även stor kunnighet och färdighet i att teckna upp gamla låtar, och genom hans trägna och noggranna uppteckningsarbete har han undan glömskan räddat 167 låtar från västra Sörmland. Dessa tillhör nu SSF, i vilken sammanslutning den gamle spelmannen är en intresserad och hängiven medlem.”

JOHANSSON JOHAN AUGUST, ”SOLHYDDEGUBBEN” fiol

Lantbrukare från Tuna Norrgård, Västerljungs s:n.

Född 30/5 1853 i Tuna Norrgård, Västerljungs s:n.

Son till bonden Johan Andersson och Anna Maja Jansdotter.

Gift med Emma Augusta Carlsson.

Han spelade ibland ihop med Anders Andersson i Lästringe.

Spelmannen Yngve Andersson i Södertälje har berättat, att då August Johansson och Yngves farfar skulle arbeta tillsammans, kunde det hända att de båda hade sina fioler med sig, och då blev det oftast musik hela dagen istället för arbete.

August Johanssons fiol finns i Yngve Anderssons ägo.
(Brev till förf. från Yngve Andersson Södertälje)

August Johansson - Solhydegubben.
Ur Andersson och Pettersson, Ordfront 1986

JOHANSSON JOHAN GOTTFRID fiol

Lantbrukare från Väster Hoxla, Sorunda s:n.

Född 23/11 1869 i Uppeby, Ösmo s:n.

Son till brukaren Jan Olof Larsson och Hedda Sofia Ersdotter.

Död 11/5 1950.

Gift med Frida Albertina Larsson.

Han var tolv år, då han började spela fiol. Sedan han konfirmerats kom han i kontakt med en några år äldre spelman vid namn Oskar Andersson i Nynäshamn, och med honom har han spelat på många bröllop och danser. Han har också sina flesta låtar efter honom.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

Tillsammans med Oskar Andersson erhöll han 1:a pris i gruppspel vid spelmanstävlingen i Nynäshamn 1933 och tredje pris vid spelmanstävlingen i Sotholms härads hembygdsförenings regi den 29/8 1937.

JOHANSSON JOHAN IVAR fiol

Lantbrukare från Römora, Överjärna s:n.

Född 11/7 1882 i Lilla Römora, Överjärna s:n.

Son till spelmannen och torparen Johan Petter Andersson och Anna Lovisa Johansson.

Gift med Anna Viktoria Larsson.

Han nämns i ett brev från Thure Enberg till pastorsämbetet i Överjärna. Brevet ingår i SSF:s samlingar i GW-stugan, Malmköping.

JOHANSSON KARL fiol

Torparson från Olstorp, Floda s:n.

Född 8/4 1852 i Olstorp, Floda s:n.

Son till torparen Johan Pehrsson och Catharina Jonsdotter.

Död 1918.

Lärde sig på egen hand tillsammans med brodern Gustaf Johansson att spela fiol.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

JOHANSSON CARL AUGUST fiol

Statdräng från Sjöholm, Östra Vingåkers s:n.

Född 6/1, 1827 i Forssjö, Stora Malms s:n.

Son till arbetskarlen Johan Christoffersson och Brita Cajsa Andersdotter.

Gift med Anna Charlotta Wiberg.

I yngre år var han en framstående brölloppspelman och spelade ibland tillsammans med Widmark.

Sonen Carl Axel Johansson "Smens-Axel" var även en mycket framstående fiolspelman.
(ULMA acc. nr. 27996:1).

JOHANSSON CARL AXEL "SMENS-AXEL" fiol

Smed från Stettin, Östra Vingåkers s:n.

Född 12/4 1851 i Smedbostället, Sjöholm, Östra Vingåkers s:n.

Son till spelmannen och statdrängen Carl August Johansson och Anna Charlotta Wiberg.

Död 2/10 1949.

Gustaf Wetter berättar i samband med sina uppteckningar av låtar efter den gamle spelmannen ”Smens-Axel” följande:

”I den lilla röda stugan, som låg nordväst om bron över järnvägen vid Stettin i Östra Vingåker, bodde, så länge jag kan minnas tillbaka, en halt smed, som hette Axel Johansson. Han var medlem i spelmansförbundet, elev av August Widmark, och gick under namnet Smens-Axel.

Mycket svart och sotigt har jag sett i mina dar men aldrig maken till Smens-Axel och hans stuga, särskilt då interiören. Det var ju ganska naturligt, att smeden var svart och sotig när han kom från jobbet i gårdssmedjan vid Sjöholm, men han var lika svart när han linkade iväg till jobbet.

Jag besökte honom ett par gånger för att teckna upp hans låtar, men jag kände till de flesta. Smens-Axel spelade huvudsakligast Widmarkslåtar. Han spelade så hartsen rök om strängarna, svor och hädade så det luktade svavel i den ovädrade stugan.

Axel Johansson spelade i sin ungdom ihop med följande spelmän: Aug. Widmark och hans son August, innan denne emigrerade till USA, samt August Lundström, en spiksmed från Krämbol.

Svinstuge-Fredrik, mjölnare Lindroth från Krämbol, trollade en gång för en spelman från Forssjö bruk. Först gick alla strängarna på Forssjöbons fiol. När de skickat efter nya strängar från Stensjö och strängtat fiolen ånyo, gick halsen av instrumentet. Sen var det slutspelat.”

Axel hade mycket att berätta om de äldre storspelmännen, men Wetter hade mera att berätta om spelmannen Smens-Axel:

”Sista gången jag hälsade på Smens-Axel hade jag en ung kvinnlig journalist från Katrineholms-Kuriren med mig. Hon häpnade över smutsen och eländet i stugan. Sängkläderna var lika svarta som gubben. Det var kristid och ont om kaffe. Smens-Axel hade du skaffat sig nässelblad som kaffesurrogat. Han bjöd på denna vedervärdiga blandning. Vi karlar drack kaffekask, ’först kaffe, sen brännvin, drygt hälften utå vardera sorten, sa Smens-Axel, men redaktören var närapå tvungen att dricka näselsoppan enbart. När hon började få kväljningsanfall, erinrade sig Smens-Axel, att han var lycklig ägare till en styck flaska sockerdricka. Han lunkade iväg till sin jordkällare och hämtade denna, flickan gav mig en tacksam blick, drack sin sockerdricka och mådde väl.

När vi Kristi torsdag 1948 i Lilla Kulltorp avtäckte minnesstenen över Aug. Widmark, levde ännu Smens-Axel på Ålderdomshemmet i Östra Vingåker. Han var då den ende, som var kvar av Widmarks lärjungar.

Vi hade sänt ut särskild inbjudan till Smens-Axel att vara med på högtidligheten, men han var så deprimerad av åderförkalkning och ålderdomssvagheter, att han inte kunde vara med oss. (ULMA acc. nr. 27996:1)

En annan spelman förutom Widmark, som Smens-Axel lärde sig spela av, var Wilhelm Andersson i Näs.

– Han va styver, sa Smens-Axel om denne spelman.

Imber Nordin-Grip har i sina enorma samlingar av berättelser och uppteckningar om liv och leverne i forna tider även behandlat landskapet Södermanland, och beträffande spelmannen Axel Johansson, Smens-Axel, hade hon följande att förtälja ur sina uppteckningar från Sjöholm i Östra Vingåker den 23-26 juni 1938:

”Han har liksom fadern varit smed på gården och även spelman vid gårdens fester. Bor nu i den s k Sjöbergsstugan. Livlig och talför, tog vid upptecknarens besök fram sin gamla fiol. Johansson torde vara Södermanlands siste lärjunge efter den bekante Widmark.

Om skolgången berättar Johansson:

– Inte så värst långt ifrån Rom – Nysäter – hade di småskole. Det var e gumma, som had skole där tre dar i vicka och tre dar i Krämbol. Sen gick vi te körkan fyra dar i vickan i skole. (Kyrkskolan).

Om sjukvård på Sjöholm berättade han:

– Fri doktor skulle vi ha – var te begära en lapp, så fick en gå till doktorn. Den första het Åhrman, i Vingåker, den andra het Smith. Grevinna skulle vara lite kunnig – lämna ut lite te hosta och sånt.

Om magasinsinrättningen:

– Magasin, de hade sockna ve körka, det var någe som kommunen hade köpt in, då fick de lämna pant i magasinet – stora silverpjäsar och kopparkittlar, på hösten, då satte di in sä och ga lite i vederlag. Det var klockaren, som förde i bok över det där.

Om Smens-Axels far berättade en sageskvinna Ida Karlsson från Sjöholm f. 1863 för I. Nordin-Grip och om bröllop och brud på Sjöholm:

– Grevinna på Claestorp kunde fara hit te Sjöholm och klä brudar, hon lånade ut krona (Vingåkers?).

– När bryggerskan gifte sig, då var det dans i gamla salen. Smens far (Axel Johanssons) han spela. En slant skulle bruden ha i skon.

Smens-Axel själv berättade om vargar:

– Min mormor talade om att ho geck över skogen här och då stog det en varg bredvid vägen, men han sloma iväg åt skogen.

Om trefaldighetskällan vid Sjöholm:

– Trefaldighetskälla, det var Sjöbergskälla. Härifrån hämta herrskapet sitt vatten, sitt dricks- och kaffevatten. Di gick dit förr och drack brunn. Det var på Trefaldighet och sen dansa di på Stettiner loge, så har di dansa på banbroa också.

Charlotte Lewenhaupt berättade angående midsomrarna på Sjöholm:

– Vi brukade ha kaffekalas i parken, hela godset var bjudet. En liten dansbana hade vi låtit bygga upp, öl och smörgåsar bjöds det på. Senare var det bara gårdens folk. (Märk här skillnaden mellan godset och gården. Upptecknaren dr. Nordin-Grips anm.).

Det var en gammal smed, som var musikalisk, han brukade spela, han lever än, heter Axel Johansson, smedjan och stugan står vid vägen.

Ibland hade vi stången nere vid sjön, ibland här oppe på en gräsmatta. Då var barnen med och lekte sista paret ut. Di fick kaffe med dopp.

Majstången var prydd med lönnlöv och med en flagga i toppen och girlander.

Allt som jungfrurna hade imassination till kom opp på stången – urblåsta ägg och sådant som fladdrade. När majstången sedan var klädd, spelade man opp stången, och sedan började dansen.

En annan sagesman, Ida Andersson f 1868 berättade för dr Nordin-Grip:

”Om Miksmässolekar.

Det var den 24 oktober di bytte, böndra sej emilla och hade den där leken. Då fick di från herrgården, karla fick e kannu, löshjonspojka feck ett stop (brännvin), det fick di hämta hos inspektorn. Han bodde oppe på i trädgårdsbyggningen. Sen fick dränga från gårdarna skramla te lite kaffe, inte pigo, de fick hjälpa te i stället.

Det ena året var det ve Mosstorp, det andra va de ve Dragnäs, där va de två bönder, di fick släppa te maten.

Di börja klockan 8. Jag minns så väl, när di kom in med glöggen. Då gick Sme-Axel (Axel Johansson) och spela. Så kom di etter och bar glöggen, och den brann. Det var drängar, som kom in i anderstuga med glöggen. Di höll på te framåt moronsia.

Det sista di dansa, det var färdpolska. Vi tog ihop fyra och fyra, dansa ensamma en stund, tog ihop sen allihopa. Fruntimra drack ur glöggen.

Till mat fick vi sillsallad, ost och så glöggen. Tjänarna på slottet var litet förmer, så di var inte med, inte åtminstone om det var stassbor, som tjäna. Kom det utbölingar, då vart det slagsmål.

En gång kom det garvargesäller från Vännevad, di satte krokben för pojka, så vart det slagsmål.”

Om samma lekar under Mickelmäss berättade Smens-Axel själv:

– Di fick lite hjälp ifrån kontoret, det var 20 kronor di fick, sen fick di skramla ihop resten själva. Di la till pängar och hade mat med sej, det var nog förr, sen köpte di, det var smörgåsmat.

Jag var med och spela överallt på mickmässoleka. Det första jag minns var jag inte gam mal, det var på Värmbol och sen på Dragnäs. Det var två gårdar, den ena gården det ena året, den andra det andra.

Jag som spela och folket på gården, för oss var det riktig kvällsmat, di andra fick äta massäck och smörgås. Kan hända, att flicko och pojka var med – d v s jungfrurna på slottet och deras kavaljerer, inte statarna.

Di köpte alltid 20 liter brännvin till en sån där miksmässolek.

Jag spelade fiol, det var polkar, polketter, valser. På kvällen gick di hem, det vart inte nån dans mer, förrän det var flyttning.

Di bröt opp från sina platser den 24 oktober, då var tjänsteåret slut, sen var di fria. Somliga gick hem till sina föräldrar, och då bestämdes det dag, när di skulle hämta dom till nya platsen.
(ULMA acc. nr. 12716).

Om julfesterna berättade Smens-Axel vidare:

– Julfester hade di på Claestorp och på Beckershof, då bjöd di Sjöholms ungdom (de unga bland de underlydande), och sen bjöd Sjöholms di gårdarna.

Då fick vi hålla te i frökens sal, det hade di te arbetsrum, där var det vävstolar och sånt, det var i gamla slottet, där Fröken bor nu. Di fick mat, det var ett sånt kalas, så det var alldeles förskräckligt. Det var i milladaga (mellandagarna), millan jul och nyår. Jag var med och spela, det gjorde di på gårda, på Beckershof kunde di få en femma. (Mangården höll rum, mat och musik, men ungdomarna fick bjuda varandra från olika gårdar).

(ULMA acc. nr. 12716).

Smens-Axel berättade ytterligare om dessa olika danser och fester:

– Min far spelade fiol, när di hade majstång oppe i parken. Hon (dvs fröken Lewenhaupt) hade en liten pinne oppsatt och bjöd på kaffe, då dansa di inte.

Jag var med till Beckershof och spela på juldanser.

Det var från olika gårdar, ungdomar från gårdarna. Tredjedag jul var det, Sjöholm, Claestorp och Beckershof, di tre gårda bjöd varandras jungfrur och pigor. Di dansa här i gamla salen på Sjöholm, hade annars sadelmakare och vävstolar där. På Beckershof dansa di i tjänaras matrum.

(ULMA acc. nr. 12716)

Axel hade också en hel del att berätta om Svinstu Fredrik:

– Mor hon bruka tala om, att då Fredrik var hos mjölnaren i Jämne, så ville han sälja braxen.

– Har Fredrik braxen?

– Jag har hela Svinstuhagen full, svarade den gamle spelmannen och spjuvern.

Se han hade tala ve nåra att di skulle stjäla nåra notar och då var Fredrik med. Di skulle stjäla från bönnerna, Så på ömse sidor om den lilla sjön mellan Jämne och Krämbol och dra not där, men nota fastna i ris och skräp och bönnra fick gå och ta reda på nota. (Fredriks knep med fisken misslyckat).

Doktorn ville lägga beslag på Svinstu Fredrik, det var en från Vingåker, som hette Aurell. Han skulle se efter, vad han hade för medicin. Fredrik han knacka te med flaska på cheffonierslocket, så att det for ur (innehållet i flaska).

– Nu kan du känna efter på lokta (lukten) för på lokta brukar jag känna igen medicin, sa Fredrik och doktorn, han gick sin väg.

Jag är nog den sista här, som har lärt sig spela av Widmarken. Gubben Widmark, eftersom han sa åt mej, skulle han vara klockarson från Vingåker. Jag var nie år när far dog. Han Widmark hade haft ett bondställe i Kulltorp, men han hade bara e stuga, som han hade tagi unna och byggt.

Det var en skolkamrat till mej, som hette Karlström, han var i Bie, vart mjölnare i Storforssa sedan, tjänte i Jämne i nåra år, var ve Spånga också ett tag – var spelman här och kom åt Stockholm sen och fick engagement och spela på förlusteställen där.

Jag hörde andra berätta att Widmark var tillsammans med Svinstu-Fredrik. Han såg precis såväl som jag halvtokuger ut.

Min far var då ögonvittne till – han bruka spela vid Forssjö, Svinstu-Fredrik – men så var det en som ogilla Fredrik, så di skaffa en annan, men han kom dit och jämt sprang strängarna av. Det var Fredrik, som hade ställt till det där.

Widmark var anlitad på alla herrgårdar, fick alltid en femma, för han spela, inte mer.

Det största kap jag varit med om, det var på Mosstorp, – jag fick tolv kronor, då jag spela och då gick di omkring och tog opp spelmanspengar.

Prins August var på Claestorp och spela (!) och så var Widmark där och såg så bondsker ut. Så var det en dans, som prinsen begärde och di fråga Widmark, om han kunde den där.

– Alldeles inte, sa Widmark och så spela han den. Sen gav prinsen honom någe och sa, att han ville att han skulle spela en vals te.

– Men då får du inte svara så där, sa prinsen.

Det var järnvägherra på den här järnvägen, di skulle ha bal på Åsens Gästgivargård, och di skaffa dit Widmark. Gubben han kom han och såg så bondsker ut, och en löjtnant Waldenström fråga:

– Kan du gubbe lilla, spela?

– Hm, kan fell någe lite gammalt.

Så spela Widmarken.

– Tack ska du ha, gubbe lilla, sa löjtnant Waldenström sedan.

Jag har spela någe lite för Widmarken, men så dog han. Jag vart så lessen då för jag hade tänkt få lära av honom.

Angående Sjuttiåttan:

Far och mor di mindes 78-an lite, di gav honom brännvin.
(ULMA acc. nr. 12716)

Gustaf Wetter hade ytterligare minnen av den gamle smeden och spelmannen vilka han redovisar i Sörmlandslåten nr 1 1970. En del av uppgifterna är nämnda redan i det tidigare, men för helhetens skull bör de här repeteras:

”2-3 km västerut från Katrineholm på vägen mot Vingåker ligger Stettin, en banvaktstuga, där landsvägen i dag går över västra stambanan. Ett par hundra meter väster om bron låg i en backsluttning nära landsvägen Smed-Axels stuga. Nu har bron blivit ombyggd, landsvägen fått en annan sträckning och stugan blivit riven, men en liten kulle vid gamla landsvägen visar var den gamle smeden bodde.

Han var halt och linkade varje dag, stödd på sin käpp, till och från gårdssmedjan vid Sjöholm. Svart var han förstås, när han kom från jobbet, men han var lika svart när han gick till arbetet tidigt på morgonen. Han tvättade sig aldrig och var en levande illustration till det österländska ordspråket: Smuts skyddar för mycket ont.

Han var trots sitt lyte frisk och kry och behövde bara anlita läkare en gång i sitt liv för en operation. Utav alla läkare, som funnits på denna jord, var ’Vadstörparn’ (Erik Aronsson, Vadstorp Vingåker 1817-1897) den ’lickstä’.

– Han var precis blåer i syna å kunde bota alla sjukdomar på bå’ folk å kriter, sa Smens-Axel.

Andra läkare hade han inget förtroende för.

– Kröppen håller sej fresker å rener själv, sa han.

Han levde som han lärde. Vatten användes endast att koka kaffe på och eventuellt att fiska i. Tack vare denna sunda inställning till läkarevetenskapen och renligheten levde han till fyllda 90 år, då han dog en naturlig död utan läkares ingripande.

Ungkarl hade han varit hela sitt liv. Maten lagade han själv i sitt lilla kök och det var sannerligen inte något omväxlande kosthåll han bestod sig med. Huvudingredienserna var kaffe och brännvin, ty sådan flytande föda gillade smeden.

– Det både när å värmer, sa han.

Jag besökte Axel Johansson, som han egentligen hette, tre gånger för att teckna upp hans låtar. Jag hade då lärt känna Widmarks repertoar, dels genom gamla uppteckningar, dels genom mina sagesmän Carl Erik i Lind och Per Johan i Hissjö. Att Smens-Axel inte hade något nytt att komma med i låtväg var därför inte så underligt. Jag tecknade bara upp fyra melodier efter honom. Hans övriga repertoar kände jag till förut, men han hade mycket att berätta, som jag inte förut hört. Och berätta kunde han verkligen – drastiskt och målande.

Vid tre års ålder gjorde Axel sig illa och ända från den tiden var han ofärdig.

– Far kom för sent till Vadstörparn. Inte ens han kunde hjälpa mej å därför får jag gå här å linka. När ja va fyrti år fick ja lort i öra (undra på det, tänkte jag), och blev opererad av en doktare. Då geck bra, men sen ha ja guskelov inte hatt mä tocke folk å gøre.

I sin ungdom spelade Sjöholmssmeden ihop med August Widmark och son, en August Lundström, som var spiksmed vid Krämbol, samt Vilhelm Andersson, Näs.

– Denne va styver å hade nog nått mycke långt, men han do unger. Ja tror han va bara 35 år.

– Kände du Svinstuge-Fredrik? frågade jag.

– Nä, ja träffa honom aldrig, för han do som unger på fångelset i Nyköping. Han trollade en gång en spelman från Forssjö bruk. Först gick alla strängarna på hans fiol. Då skickade di efter nya i Stensjö å satte fyra nya strängar på fiolen. Då gick halsen av och sen var de förbanningen slutspelat för den gången.

– Har du hört, hur han bar sej åt, när han trollade? frågade jag. Jag var nyfiken på om han hade en särskild besvärjelse.

– Han slog ihop händerna framför näsa på döm och stirrade på döm stint i ygo.

Det sista var nog inte minst viktigt för att kunna hypnotisera folk. De flesta spelmanstrollerierna har ägt rum tack vare hypnos. Det är åtminstone min teori.

Som omväxling i sin medryckande berättelse spelade Smens-Axel några Widmarkslåtar, hårt kraftigt och manhaftigt så hartset rök om stråken. Han spottade snus på golvet och svor, så det luktade svavel i den ovädrade stugan. Mycket svart och lortigt har jag sett i mina dar, men interiören i Axel Johanssons stuga var något i sitt slag enastående.

Vi tog med våra instrument och ett gängligt bord och flyttade oss ut på vedbacken och så fortsatte Smens-Axel att berätta och drog då och då en låt på sin smutsiga fiol. Solen sken ljuvligt i söderslutningen; den sken på den upphugna veden, på mig och Smens-Axel. Fåglarna drillade ikapp med spelmansens fiol och i den gamle smedens fårade anlete spred sig liksom ett skimmer av lycka. Tänk, vad solen har en förunderlig makt att göra människor glada och lyckliga.

Rent spontant kom jag att tänka på en dikt av Lars Wivallius, bondpojken från Vivalla i Närke (1605-1669). En strof av hans 'Klagevisa över en kall och sen vår,' kunde jag utantill från min gymnasietid:

Ja, ljuvliga sol, tu fattig mans vän,
som titt sken ingom villt spara,
lys uppå vårt bol med sommar igen,
låt köld och torka bortfara!
Nu längta, nu trängta
kvinnor och män
att gå i solskenet klara.

– Hurdana var de där gamla omtalade gubbarna – Widmark och Svinstuge-Fredrik? Frågade jag.

– Gubbe blev ingen utå dom. Widmarken den äldste, han var halvtokuger och Svinstugen, den kanaljen, han va helt tokug och hamna på hospitalet.

– Var han mjölnare?

– Nä, kvarna geck ifrån honom. På slutet levde han på att kugga hjul, bota kor och ofärdiga hästar. Så ställde han förstås tjuvgods te rätta, men då hade han stölit föråt si, så han visste nog var då fanns.

– Vad berodde det på att de blev tokiga? frågade jag:

– De ä inte gött å säj. Lite underliga va de väl från början, men då ble etter värre efter då di varit på körkåln (kyrkogården) i Vingåker och uppväckt en döing.

Och så berättade han den makabra historien om Widmarks och Svinstuge-Fredriks äventyr. Det hade jag ju förut reda på genom Per Johan i Hissjö, men det låtsade jag inte om, utan lät gubben berätta. Det gjorde han målande och utförligt. När han pratat färdigt, frågade jag:

– Vad i all världen var det, de ville ta rätt på?

– Du va allt en konstuger spelman, som inte vet dä. Du kan ju teckna opp bitarna, men känner inte till, va man ska ha döben te.

Och så skrattade Smens-Axel, så bockskägget vippade.

– Dö-ben, sa jag och nu behövde jag inte låtsas att jag var förvånad.

– Just dö-ben. Då skulle di ha te strånghållare. Då va nödvändigt för att kunna spela tretttonde repringen på 'Tiska klocko'. Repringerna i den polska ble svårare å svårare å den tretttonde va den allra värsta, å den kunde ingen klara om en inte hade en trollfiol mä döben.

Jag har hört talas om att Widmark hade ägt en dylik trollfiol och insköt, att han väl kunde spela 'tyska klocko'.

– Ja han kunde. Han va den ende, som ja har hört. Men då va otäckt.

Att han hade döben i sin fiol är säkert. Men då ä inga välsignelser mä at. Widmarken va konstiger å gick å tittade i backen. Han kunde inte si folk i ygo, och han verkade frånvarande. Om nån frågade honom om någonting, tittade han liksom långt bort, gav ett underligt svar och fortsatte sedan sin vandring.

Så berättade Smens-Axel och jag tror på hans uppgifter. Jag har kontrollerat dem så långt det varit mig möjligt och funnit dem riktiga.

Det är ganska märkligt, att sådana ting som uppväckande av döda berättas på 1940-talet. Men törhända är det inte så konstigt. Gustaf III, Karl XIII och Reuterholm sysslade ju mycket med andebesvärjelser och liknande trolldom. Det är ju inte så länge sedan. Hade Widmark och Svinstugen dessa höga föredömen som ledstjärnor?"

Vid den gamle smedens bortgång skrev G. Wetter en nekrolog införd i Katrineholms-Kuriren den 4/10 1949; vars avslutning lyder:

"När nu Smens-Axel slutat sina dagar, har den levande spelmanstraditionen från Vingåkers Widmark för alltid slutat.

Tack för vad Du givit Södermanlands Spelmansförbunds arkiv. Vila i frid. Gustaf Wetter."

JOHANSSON KARL AXEL fiol

Släktnamnet ändrat till Ternström.

Lantbrukare från Dillnäs by, Dillnäs s:n.

Född 23/5 1924 i Livsinge, Dillnäs s:n.

Son till arrendatorn Karl Martin Johansson och Ester Vilhelmina Andersson.

Gehörspelman och notkunnig. Folkdansspelman. Började spela fiol omkring 1930 för Karl Karlsson Dillnäs by (fiol och dragspel). Spelat på kurser bl. a. i Eskilstuna och Katrineholm.
(SUR:s spelmansregister)

JOHANSSON KNUT GUSTAF ROBERT fiol

Rättare från Mälhaga, Hölö s:n.

Född 6/11 1886 i Stigtomta s:n.

Ej återfunnen i Stigtomta församlings födelsebok enligt pastorsämbetet.

Död 1957.

Gift med Anna Maria Cecilia Johansson.

Lärde sig spela fiol i ungdomen och hade bl. a. Frans Andersson i Sandstugan, Stigtomta till spelkamrat. Johansson fortsatte med musicerandet under sin tid i Hölö och komponerade flera låtar, som han skrev ned på noter, vilka numera är förkomna.

Han spelade i sin ungdom på danser m m i socknarna runt födelsebygden och senare på privata tillställningar och olika familjefester.

Johansson stödde fiolen vid spelandet ibland mot bröstet, ibland under hakan. Han var kommunalt engagerad samt studerade per korrespondens olika ämnen i anslutning till sitt yrke. Sista delen av sin levnad vistades han hos en dotter i Finspång och avled där, men fick sitt vilorum på Hölö kyrkogård. (Ur anteckningar ingående i SSF: s samlingar i GW-stugan, i Malmköping)

JOHANSSON OSKAR EDVIN fiol

Jordbruksarbetare från Granliden, Frustuna s:n.

Född 23/5 1896 i Aspa, Ludgo s:n.

Son till drängen Knut Oskar Johansson och Edla Maria Svensson.

I ungdomsåren arbetade han i jordbruk, först vid Sofielund senare vid Hållsta, Frustuna s:n, Jakobsberg i Björnlunda s:n och Svalsta i Vårdinge s:n. Därefter har han haft olika anställningar; jobbat i skogsbruk, på vägbyggen och i banarbete. Dessutom har han varit verkstadsarbetare vid Scania Vabis i Södertälje.

Granliden, där han var bosatt, har han själv byggt.

Hans stora hobby var musiken, och han tog gärna fram fiolen och spelade en trudelutt för att pigga upp sig i ensamheten.

Fiolen ja – egentligen hade han flera att välja på. Edvin var nämligen en skicklig fiolbyggare, som tillverkat omkring femton fioler under årens lopp. Av dessa har han sålt ungefär hälften, men sju fioler har han alltså kvar att alternera emellan när spellusten faller på.

(Ur ett tidningsurklipp daterat den 19/5 1971. Tidningens namn ej angivet. Klippet förvaras i SFS:s arkiv GW-stugan, Malmköping)

JOHANSSON SAMUEL BERNHARD fiol

Smed från Lugnet, Sorunda s:n.

Född 17/1 1865 i Sköndal, Sorunda s:n.

Son till smeden Petter Johansson och Sofia Lovisa Hultman.

Gift med Hulda Rosalia Berggren.

Fadern var från Bergslagen, närmare bestämt från Ramsbergs s:n i Västmanland och modern från Småland. Har detta möjligen påverkat hans musik?

Som spelman nämns han i en förteckning upprättad över Sorundaspelmän av f kyrkvärden Brundin. Förteckningen förvaras i SSF:s arkiv i GW-stugan, i Malmköping.

JONSSON ANDERS, "KORNBON" fiol

Spelman från Kornboda, Björkviks s:n.

Född 6/11 1806 i Munktorp, Björkviks s:n.

Son till åbon Jonas Olsson och Anna Olsdotter.

Gift med Sofia Olsdotter.

JONSSON ERIK fiol

Bonde och kyrkvård från Hamra, Ärla s:n.

Född 14/4 1823 i Hamra, Ärla s:n.

Son till dannemannen Jonas Jonsson och Anna Pehrsson.

Död 1891.

Gift med spelmansdotter Maja Sofia Andersdotter.

Han spelade ofta tillsammans med Per Persson, Per i Gatan kallad.

Sonen Johan Alfred Eriksson var en mycket duktig spelman liksom svärfadern Anders Olsson.

JONSSON FREDRIK "GLABOLN DEN YNGRE" fiol

Lantbrukare från Glabol, Björkviks s:n.

Född 21/11 1826 i Värmstugan, Lerbo s:n.

Son till torparen Jonas Persson och Maja Pärsson.

Gift med Christina Carlsson.

Jonsson flyttade till Sköldinge 1883-04-19 och vidare till Dunker 1900-11-22.

Han avled 1902-02-08.

En hel del gamla polskor efter honom finns bevarade och en del uppteckningar gjordes av N. Dencker, vilka nu ingår i ULMA:s samlingar acc. nr. 4144.

Flera låtar efter honom spelades av bl. a. J.A. Ekvall, en av dem kallas "Glabolns polska", och ingår i Svenska Låtar, Södermanland.

JONSSON GABRIEL, "ÅBROSTUGEN" fiol

Arbetare från Åbrostugan, Västra Vingåkers s:n.

Född 14/8 1837 i Frykeruds s:n. Värmland.

Gift 1:o med änkan Johanna Sofia Ersson.

Gift 2:o med Anna Charlotta Andersdotter.

Spelmannen Millerste-Kal eller Karl Eriksson, som var hans riktiga namn, berättade om en låt kallad Värmlandsvals, komponerad av storspelmannen Lomjansguten (1815-1875):

– Jag upptecknade Walsen efter Spelman Gabriel Jonsson = Åbrostugen i Åbrostugan, Westra Vingåkers socken år 1906. – Åbrostugan belägen intill Landsvägen nära intill Bron över Vingåkersån, strax ovanför dess utlopp i sjön Kolsnaren, – Gabriel inkom från Wermland till Vingåker då Järnvägen byggdes där och bosatte sig.

Gabriel sade till mig, att då han uti sin ungdomstid varit på Arbeten uti Wermland och Norge hade han träffat den Spelman som komponerat denna vals. Denne Spelman hade någon tid varit elev till Wirtuosen Ole Bull och lärt sig ett så makalöst Spelsätt, så Spelman Gabriel blev alldeles förtrollad och fick ingen ro utan måste börja spela Fiol även Han. Gabriel spelade bra trots sin ålder 1906.

(Ur Karl Erikssons anteckningar, som i kopia finns förvarade i SSF:s arkiv)

Han var alltså en av rallarna vid byggandet av västra stambanan. Ända in till slutet av 1890-talet spelade han på alla kalas vid Säfstaholm.
(ULMA acc. nr. 14593).

Fru Johanna Lundström Västra Vingåker har berättat om Gabriel i Åbrostugan:

– Han var vermlening och kom hit när stambanan byggdes. Han var sedan bosatt vid Åbrostugan till sin död. Han var stenläggare till yrket. Gifte sig och hade flera barn, men ingen ervde sin fars spelmanstalanger. Många herrar hittade vägen till hans stuga vid Nyköpings-ån, där han lät dem höra sin underbara musik. Han kunde själv ej teckna noter eller spela efter noter, men all musik som fanns ord till tecknade han upp (d v s texterna).

Nog, finns det folk som mött både ”skogsfrua” och ”sjöråa” och som kan gå i god för att det är sant. Och nog finns det folk som varit med vid dessa möten och kan gå i god för att de inget har sett. Gabriel i Åbrostugan var på 1880-talet ute med två av sina pojkar på Kolsnaren och Viren för att meta. De gjorde sig ingen brådska hemåt och det började skymma just när de kom till Morjanå bro. Då började den äldste pojken bli väldigt blek om nosen. Han sade inte ett ord, men hela tiden höll han blicken riktad upp emot bron. Gabriel kunde själv inte se ett liv däruppe. De rodde hem under tystnad och gick till sängs.

Nästa morgon frågade pojken de andra om de inte hade sett ett stort fruntimmer, som stod uppe på Morjanå bro. Ingen av de två andra hade sett något.

– Det var då märkvärdigt. Hon gick ju fram och tillbaks uppe på bron, förklarade pojken.

De förstod då att det var sjöråa som pojken hade sett. Ingen tvivlade på hans uppgifter (Lundström Johanna. Det susar av sägner. Berättelser från Vingåkersbygden sammanställda av Harald Ottosson och utgivna av Västra Vingåkers Hembygdsförening.)

En annan sageskvinna Karolina Edbom från Viala, Västra Vingåker f 1863 berättade för dr I. Nordin-Grip om midsomrarna på Kjesäter, Västra Vingåker.

– När det var midsommar, kom det folk från flera socknar till Kjesäter. Då var det majstång rest ute på stallbacken, grevherrskapet var ute.

Di hade klätt majstången i förväg, gossarna och flicko, som bruka gå på dagsverke. Den var klädd med eklöv, kransar av eklöv. Den var alldeles rak med en tvärstång överst. Klockan fem reste di majstånga, och då skulle di spela.

Spelmännra var i en liten lövsal vid sidan av dansbanan, det var Gabriel i Åbrostugan, di sa, att han spela, så allting dansa.

Di servera mat i ett rum i flygeln från stora korgar där. Dricksvarer var oppställda på långa bord, det var dricka och brännvin och punsch.

Så var det halva stora mjuka kaker bröd, samsikt, smör och ost och stora köttskiver, som di hade burit dit i korgar.

Dricka var i stora såar, som stog strax intill dansbanan vid vagnsgården, och så fick folket dricka ur skoper.

Di börja med att dansa långdans, då var greven med själv. Sen var det polkett, polska och vals. Slängpolska dansa di fyra, det var vanligt i vår mors ungdom.

Di fick dansa så länge di ville. Spelmanspengar tog di inte opp på midsommarn, greven betalte spelmännra.

På midsommardagen dansa di också, då börja di klockan tre på eftermiddagen, det var di äldre som dansa då.

(ULMA acc. nr. 11555).

Signaturen Ärr-Pe har i en artikel i Katrineholms-Kuriren den 5/12 1952 låtit spelmännens son Hjalmar Gabrielsson berätta om sin fader. Hjalmar bekräftade uppgifterna om att Lomjansguten skulle varit Gabriels läromästare och att Lomjansguten i sin tur fått undervisning av självaste Ole Bull, norrmannen som bl. a. komponerat Säterjätans söndag och sedermera satsade allt sitt kapital på den norska kolonin Little Norway i Amerika, vilken inte blev någon större framgång.

”Jonsson var nio år gammal, då han för första gången var spelman på ett bröllop.

Spelkonsten övades upp av ovannämnde ’Guten’, som hade erlagt 3000 kr till Ole Bull för att få gå i lära hos honom.

Gabriel Jonsson hade i sin tur lärt sig och framförde gärna konsertmusik till omväxling med allmogelåtarna, och det kan tänkas vara ett drag, som via Lomjansguten härstammar från den store norske tonsättaren och violinisten. Trots att Jonssons läromästare betalat så mycket för sin konst, spelade han

aldrig för pengar. Han lät gärna stråken sjunga i lag med hr Gabrielssons fars fela, men då dansen var slut och spelmanspengarna skulle samlas in, stack han sitt instrument i lådan, tog sin hatt och gick utan att bevärdiga de skramlade silver- eller kopparmynten med en blick.

När det var baler på Vingåkersgodsen skickade man bud på den enkle stensprängaren och trots att det fanns lärda, musikanter från andra orter på dessa tillställningar, blev det, Åbrostugans spelman som bestämde.

Hjalmar Gabrielssons barna- och ungdomsår var fyllda med musik. Han och syskonen fick mycket ofta, för att inte säga alltid, vaggas till sömns av felans toner – ömsom uppsluppet glada, ömsom sorgset smekande. Åbrostugans storstuga stod nämligen alltid öppen för alla som ville titta in där och få höra den berömda spelmannens låtar – eller dansa. Efter veckans slit samlades traktens ungdom i spelmanshemmet, där valsen trädde och svettpärlorna glänste i skenet av stockvedsbrasan i den öppna spisen. Och allt efter som natten led och glöden falnade, trädde allt flera in genom den låsta dörren, så att det kunde vara 30-40 stycken som svängde runt till Gabriels fioltoner.

Spelmannsstämmorna i Åbrostugan är också minnesvärda företeelser. Då kom spelmän från när och fjärran – t o m ända från Jonssons hembygd Värmland – för att låta en natt eller två förflyta i tonernas värld.

Speciellt kommer den gamle berättaren ihåg en gång, då spelmännen satt fram sex halvöl på bordet på kvällen för att läska sig med. Kl 6 på morgonen, när man lade ner stråkarna, stod alltsammans kvar orört.

Det var ingen som haft tid att lägga ifrån sig fiolen och dricka av förtäringen.

Men det behövde inte vara spelmansträff eller ungdomsbal för att det skulle dansas och spelas i Åbrostugan. Herrskapen i Vingåkerstrakten, som var ute och åkte häst och släde på vintern, oftast gästgivarskjuts, brukade nästan alltid stanna vid Åbrostugan, som ligger alldeles intill landsvägen, och det stod inte länge på, förrän bergsprängarn var igång med felan och gav takt och ton åt det danslystna sällskapet.

Att både hr Gabrielsson och hans syskon under sådana förhållanden fick musiken i blodet får man inte undra på, och en numera avliden broder studerade musik i Stockholm. Det var dock inte lätt för barnen att få låna faderns fiol, som han bevakade mycket noga. Istället kom dagens intervjuobjekt, d v s Hjalmar Gabrielsson, att ägna sig åt munspelet, som på ett förträffligt sätt kompletterade faderns instrument. Och när fadern kallades till baler runt om i bygden, följde sonen Hjalmar med och trakterade sitt munspel, som han förresten än i dag drar en låt på ibland. Under sin tid som aktiv bygdespelman, fick han ha lov att ha fyra munspel med sig, stämde i olika tonarter, för att passa ihop med musiken.

Gabriel Jonsson kom som sagt med rallarna till Vingåker och blev bofast där. Han arbetade som stenläggare på bl. a. Kjesäter, där han t o m lade grunden till slottet omkring 1864. Den gamla slottsbyggnaden skulle ha varit belägen mellan stallet och nuvarande slottet. Även grunden till flera hus vid Kjesäter har han gjort. Dessutom arbetade han som stensprängare ute på gårderna.

Han var också med om att bygga Kongsvingers fästning i Norge, då han högg sten och trakterade fiolen med fart och kläm.

Fast hårda nävar dagligen var i kontakt med grova stenar i olika dimensioner, hölls ändå spelmansfingerarna mjuka ty, 'den hand som stråken skälver i ska hållas len och fin'."

JONSSON GUSTAF ROBERT fiol

Lantbrukare och kyrkvård från Drögsta, Nykyrka. s:n.

Född 27/5 1878 i Ticksta gård, Stigtomta s:n.

Son till arrendatorn Jonas Erik Andersson och Hedda Sofia Andersdotter.

Gift med Kristina Elise Ljungström.

Han lärde sig själv spela fiol vid 10 års ålder. Till spelmännen i egentlig mening kan han knappast räknas, och han har endast obetydligt under ungdomsåren spelat till dans. Tre av hans morbröder spelade fiol, av vilka två lärde sig spela av storspelmannen Karl Eriksson, mest känd som Blinda Kalle i Stigtomta; en skicklig spelman som utbildat många lärjungar i spelmanskonsten. (Andersson Olof, Sörmländska låtar)

JONSSON JOHAN ALFRED fiol

Hemmansägare från Jäders by, Jäders s:n.

Född 15/3 1848 i Kinglöt, Jäders s:n.

Son till bondsonen Jonas Andersson och Carolina Englund.

Gift med Maria Augusta Andersson.

Han spelade ofta tillsammans med Karl Andersson i Backgården Mora i Jäders s:n och Alfred Andersson i Bränne.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

JONSSON JOHAN ERIK fiol

Lantbrukare från Glippsta, Bettna s:n.

Född 12/7 1843 i Glippsta, Bettna s:n.

Son till bondsonen Jon Jonsson och Anna Andersdotter.

Gift med Anna Matilda Ersdotter.

(ULMA acc. nr. 7481)

JONSSON JONAS fiol

Bonde och kyrkvärd från Lilla Malmö, Jäders s:n.

Född 3/3 1781 i Lilla Malmö, Jäders s:n.

Son till bonden Jon Carlsson och Maria Olsdotter.

Död 21/12 1855.

Gift med Anna Stina Andersdotter.

En polska efter honom ingår i Olof Anderssons Sörmländska låtar som nr 391.

JONSSON JONAS, "SPEL-JON" eller "LÅT-JON" fiol

Inhyses vid Larsberg, Lilla Malma s:n.

Född 14/10 1817 Österforssa, Forssa s:n.

Son till bonden och kyrkvärden Jonas Ersson och Brita Johansdotter.

Gift med Anna Kristina Mähl.

Han hade en stor barnskara och ett av barnen var blint och dövstumt. Fabrikör Carl Strandberg, berättade den 21/5 1936 för rektor Carl Isak Malm:

– I Skjulsta hage vid plogarna strax bortom Grindstugan, låg ett ställe som hette Larsberg. Jag var uppe med mat till dem en julafton omkring 1867. Gubben satt i sängen och fiolen hängde på väggen. Gubben kallades Spel-Jon eller Låt-Jon. Han kunde inte arbeta. Ibland var han och spelade vid bondfester i Malmköping vid julhelgen. Jag var med och dansade efter hans musik.

Dessa uppgifter ur samlingar i Malmköpingsortens Hembygdsförening har välvilligt ställts till författarens förfogande av föreningens nuvarande ordförande Leif Jacobsson, Malmköping.

JONSSON KARL GUSTAF fiol

Arrendator från Rocklänna, Länna s:n.

Född 10/1 1870 i. Norrökna, Barva s:n.

Son till brukaren Gustaf Jonsson och Johanna Catharina Ersdotter.

Gift med Hedvig Sofia Jansson.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

JONSSON LARS fiol

Bonde från Hällby, Fogdö s:n.

Född 28/12 1795 i Solö, Fogdö s:n.

Son till bonden Jonas Larsson och Cherstin Larsdotter.

Död 25/4 1861.

Gift med Brita Jonsdotter.

Både sonen Jonas Fågelin och dennes son Erik Vilhelm Fågelin var fiolspelmän.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

JONSSON OLOF fiol

Bonde från Granhusa, Västerljungs s:n.

Född 13/11 1788 i Vackbol, Västerljungs s:n.

Son till bonden Jonas Olofsson och Greta Nilsson.

Död 23/3 1862.

Gift med Anna Brita Larsdotter.

Dottersonen Anders Andersson i Lästringe var en mycket framstående fiolspelman.

I SvL Söd. anges att hans namn var Olof Olsson, men han hette enligt Västerljungs församlings
husförhörslängd Olof Jonsson efter fadern, som hette Jonas.

Flera polskor efter honom ingår i SvL Söd.

Även brorsönerna Carl Erik, Pehr August och Johan Vilhelm Eriksson var duktiga spelmän.
(ULMA acc. nr. 3360:4).

JÖLSTÖRPARN se ERIKSSON JOHAN ALFRED

JÖNSSON JONAS, "RAMSBERGEN" fiol

Oidentifierad spelman.

Flera av de låtar han lär ha spelat ingår i SvL Söd.

JÖNSSON KARL fiol

Gästgivare från Ålsätter, Västra Vingåkers s:n.

Född 12/12 1790 i Nederhälla, Österåkers s:n.

Son till bonden Jöns Carlsson och Anna Pärsson.

Död 17/7 1878.

Gift med Brita Olsdotter.

Han inköpte Ålsätter och bodde där till sin död. Om honom berättas, att han i sin ungdom haft en fästmö som svek honom. Då hon sen skulle gifta sig, kunde det naturligtvis ej komma på fråga att anmoda hennes bedragne fästman att spela på bröllopet.

När sedan brudföljet på sin kyrkfärd tågade förbi Åttersta Ollasgård, där Karl då vistades, blev fiolerna stumma och lämnade ej det ringaste ljud ifrån sig. Det blev ej annan råd än att gå in och bedja om hjälp av Karl Jönsson. Han villfor deras enträgna begäran och gick ut till brudföljet, och det första han gjorde var att slå i luften över spelmännens fioler med sin stråke, och de började genast åter ljuda. Sedan följde han med fram till kyrkan och spelade.

När vigseln var över och spelmännen från orgelläktaren spelade den s k Skullbrädslåten hände ett missöde, i det att bruden framme vid altaret lämnade en "våt bäck" efter sig.

Karl Jönsson gifte sig sedermera och bosatte sig vid Ålsätter. Han var allmänt känd som trollkunnig, och led av någon själssjukdom, som gjorde honom grubblande, och han slutade upp att spela. När sedan yngsta dottern, som var hans älsklingsbarn, gifte sig, kom det hastigt för honom att han ville spela, ty som han sade:

– Jag kan ju unna flickan dansa lätt en gång.

Detta var sista gången som han lät höra sig, och enligt utsago av närvarande gäster skulle det ha varit en över all beskrivning underbar musik.

Sonen Karl Karlsson var också fiolspelman.

(Ur anteckningar förvarade i SSF:s arkiv i GW-stugan i Malmköping.

EFTERSKRIFT

Författaren och utgåvan

Författaren, genealogen, radiomannen mm Lars Erik Larsson, föddes i Göteborg 1931. Fadern var pastor i Svenska Israelmissionen och familjen fick då och då byta bostadsort, men som vuxen blev Uppland hans hembygd. Till vardags arbetade han på Landsarkivet i Uppsala där han hade nära tillgång till olika statliga arkiv från Uppsala, Sörmlands, Örebro, Västmanlands och Dalarnas län.

Lars-Erik Larsson (1931 – 2006)
Foto Gösta Brandberg

Han hjälpte många släktforskare med uppgifter och skrev många artiklar och böcker. Efter sin första bok om uppländska klockare och organister *Organister och klockare i Uppland, Svartsjö kontrakt* började han söka efter dessas elever – det ålåg nämligen klockare och organister att både svara för musik vid större kalas i socknen och ta emot 'nylärningar'. Resultatet av detta arbete blev boken *Uppländske spelmän under 4 århundraden* (Upplands Grafiska AB 1980, ISBN 91-970228-1-0) och han beslöt sig därefter att göra motsvarande arbete för Sörmland. Södermanlands Spelmansförbund har ett omfattande arkiv med både eget material och kopior från andra institutioner och Lars Erik Larsson gick successivt genom

merparten av samlingarna och kompletterade spelmansuppgifterna med biografiska data och andra uppgifter från andra källor.

Resultatet blev ett manuskript på över 550 sidor med uppgifter om mer än 700 spelmän och sångare som verkat i Sörmland – flertalet under 1800-talet eller det tidiga 1900-talet, en mindre del från 1700-talet och några enstaka var från slutet av 1600-talet. Ett fantastiskt material – men det blev aldrig tryckt - någon finansiering stod inte att finna till den omfattande utgåvan.

Lars Erik gick bort 2006 och fick inte uppleva att materialet äntligen (2008) publicerades – visserligen inte i tryckt form, utan på Internet, men därigenom tillgängligt för många.

Manuset har digitaliserats i sin helhet utan andra ändringar än uppenbara stavfel och smärre felaktigheter. Några enstaka förtydliganden har lagts som fotnoter. 700 spelmän och sångare är ett väsentligt antal men läsaren kommer kanske ändå att sakna några namn, men Lars Eriks urval har bibehållits – med ett enda undantag; August Widmark i Vingåker saknades. Han var 1800-talets mest kände spelman i västra Sörmland och det har givetvis inte undgått författaren. Sannolikt hade han ett separat material om storspelmannen, men av någon anledning kom det inte med i manuset. Här har en komplettering skett.

Successivt har skriften illustrerats med bilder samt utökats med fler spelmän.

Lars Eriks farfar var spelman och finns med i den uppländska utgåvan. Han hette Lars August Larsson, född 1859 i Nora och var aktiv spelman tills han gifte sig. Lars-Erik kommenterar sin egen roll: "...jag är ett av hans barnbarn. Tyvärr har jag ej begåvats med förmåga att traktera instrument, men ärvt ett levande intresse för musiken och då speciellt allmogemusiken och dess utövare både nu och i gången tid. Ett intresse som varit förutsättningen då det gällt att färdigställa denna spelmansmatrikel."